

Prof. Dr. İhsan Doğramacı (1915-2010)

Professor İhsan Doğramacı, MD (1915-2010)

Faik Çelik

Istanbul Üniversitesi Rektör Başkanlığı, İstanbul

İletişim / Correspondence:

Prof. Dr. Faik Çelik
Rektör Başkanlığı, İstanbul
Üniversitesi Rektörlüğü
34000 Beyazıt / İstanbul
Tel: 0212 414 00 00
e-posta: faikcelik@yahoo.com

Yükseköğretime bir dönem damgasını vurmuş, halen içinde bulunduğumuz YÖK ve mevcut yükseköğretim sisteminin kurucusu, hakkında taban tabana zıt görüşlerin çok yoğun olarak yazılıp söylendiği bir eylem adamı ve lider hekim olan Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın ölümünün üzerinden bir yıl geçti.

İhsan Doğramacı 1915'de, Erbil'de doğdu. Türkmen olan Doğramacızade'lerin oğluydu. Erbil'deki Türkçe ilköğreniminin ardından Beyrut Amerikan Kolejini ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Ankara'da, Profesör Albert Eckstein'in yanında pediatri uzmanı olduktan sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nde Harvard Üniversitesi'nde ve St. Louis'teki Washington Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 1942 yılında Ayser Süleyman ile evlendi. Ayser ve İhsan Doğramacı çiftinin üç çocuğu oldu: Şermin, Ali ve Osman. İhsan Doğramacı 1947 yılında ailesiyle birlikte Ankara'ya yerleşti.

Dr. İhsan Doğramacı Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 1955 yılında pediatri profesörü unvanını aldı. Aynı yıl üniversiteye bağlı Çocuk Sağlığı Enstitüsü'nü kurdu. 1961 yılına kadar bu enstitüye Türkiye'nin ilk Hemşirelik, Beslenme ve Diyetetik, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon ve Tıbbi Teknoloji Yüksekokullarını ekledi. Doğramacı, 1963-1967 yılları arasında önce Ankara Üniversitesi Rektörlüğü, ardından Orta Do-

ğu Teknik Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevlerinde bulundu.

1967 yılında Hacettepe Tıp Fakültesi ile Çocuk Sağlığı Enstitüsü'ne bağlı yüksekokulları birleştirerek Hacettepe Üniversitesi adında yeni bir üniversite oluşturdu. 1975 yılına dek, Türk yükseköğretiminde ayrıcalıklı bir yere sahip olan bu üniversitenin rektörlüğünü yürüttü. Rektörlük süresi bittiğinde, Paris Descartes Üniversitesine pediatri profesörü olarak atanma teklifini kabul etti. Bu arada Erzurum'da Atatürk Üniversitesi, Sivas'ta Cumhuriyet Üniversitesi, Kayseri'de Erciyes Üniversitesi, Samsun'da 19 Mayıs Üniversitesi, Trab-

zon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi gibi birçok üniversite ve fakültenin kuruluşunu gerçekleştirdi.

1980 yılında, Türkiye'deki yükseköğretim sistemini düzenleyecek yeni bir yasanın hazırlıklarına danışmanlık yapmak üzere Türkiye'den davet aldı. Geri dönerek çalışmalara başladı ve yükseköğretim reformu önerileri arasında yer alan ve doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlı bir Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) oluşturulmasını gerçekleştirdi. İhsan Doğramacı, 1981 yılı sonunda bu kurulun ilk başkanı olarak atandı ve 1992'ye kadar bu görevi sürdürdü.

YÖK ile birlikte başta bilimsel çalışma ve yayınlar olmak üzere Türkiye'nin yükseköğretiminde önemli gelişmeler kaydedildi. 1980 yılında yükseköğrenim çağındaki nüfusun yalnızca yüzde 6.3'ü yükseköğretim kurumlarına devam etmekteydi. Aynı dönemde, Batı Avrupa'daki oran yüzde 32 idi. Son 25 yılda Türkiye'de bu oran yüzde 38.2'ye yükselmiştir. Bilimsel dergilerde yayımlanmış makalelerin sayısına göre uluslararası araştırma sıralamasında ise Türkiye, aynı yıllar içinde 45. sıradan 18. sıraya yükselmiştir.

Amerika'da kaldığı sürede incelediği ve yararlı bulduğu bir model olan, vakıflar tarafından kâr amacı gütmeyen yükseköğretim kurumlarının açılabilmesi için çalıştı ve bu konu 1982 Anayasası'nda yer aldı. Doğramacı, 1984'te, ilk vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi'ni kurdu ve üniversitenin Mütevelli Heyeti başkanı oldu. Bilkent Üniversitesini, diğer vakıf üniversiteleri izledi. Bugün, Türkiye'de bulunan 166 üniversitenin 62 tanesi vakıflarca kurulmuştur.

Doğramacı, Türkiye'de, aralarında Bilkent'in de bulunduğu birçok eğitim kurumu ve hastaneler açmış olan beş vakfın kurucusudur. Bunların dışında, Dünya Sağlık Örgütü'ne armağan edilmiş bir vakıf olan İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı, 1983'ten bu yana aile sağlığı alanında çalışan başarılı isimlere ödüller vermektedir.

Doğramacı, Türkiye'de yükseköğretimin gelişmesine öncülük ederken uluslararası bir dil olan müziğin ve sanatın eğitimine de büyük önem verdi. Bildiği yabancı diller arasında Almanca, Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce bulunmakta idi.

İhsan Doğramacı, 1946'da henüz 31 yaşındayken Dünya Sağlık Örgütü'nün kuruluşunda görev alma ve örgütün anayasasını imzalama şansına sahip oldu. Dünya Sağlık Asamblesi'nde altı yıl boyunca Türk delegasyonunun başkanlığını yaptı, 1976'da Avrupa Bölgesi Ülkeleri başkanı ve Asambelenin ikinci başkanı olarak görev aldı. Sonraki yıllarda, Dünya Sağlık Örgütü Yönetim Kurulu üyeliğinin yanı sıra örgütün birçok danışma komitesinin üyeliklerinde bulundu. Dünya Sağlık Örgütü, Doğramacı'nın hizmetlerinin takdiri olarak kendisini 1981'de Léon Bernard Vakfı Ödülü'yle ve 1997'de "Herkes için Sağlık" Altın Madalyası ile ödüllendirdi.

Doğramacı'nın aktif olarak katkıda bulunduğu kurumlardan biri de uzun yıllar Yönetim Kurulunda görev yaptığı UNICEF'tir. Kurumun Program Komitesine üç dönem, Yönetim Kuruluna iki dönem başkan seçildi. 1995 yılında UNICEF tarafından Maurice Pate Ödülü ile onurlandırıldı. Türkiye'de 1958-2003 yılları arasında UNICEF Millî Komitesi Başkanlığını yürüten Doğramacı, 2003'ten sonra komitenin onursal başkanlığı görevine getirildi.

İhsan Doğramacı, 1968 yılında, çocuk sağlığı alanında hizmet veren önemli bir kuruluş olan Uluslararası Pediatri Kurumu Başkanlığına seçildi, bu kurumda çeyrek yüzyıl boyunca başkan ve genel direktör olarak görev aldı.

Tıp ve sağlık bilimleri alanında yazılmış çok sayıda bilimsel makalesi, kitap bölümü ve kitabı bulunan İhsan Doğramacı, çok sayıda ödül, madalya ve nişanın da sahibi idi. 14 ülkedeki 26 üniversiteden fahri doktor unvanı aldı. Pek çok ülkenin ulusal akademilerine üye olan Doğramacı, dünya çapında 23 ulusal pediatri derneğinin de onursal üyesi oldu. Avrupa Konseyi, 1998 yılında Viyana'da yapılan bir törenle kendisine Barış, Adalet ve Hoşgörü Ödülü'nü verdi. Kurduğu üniversiteler ve Türk eğitim hayatına sağladığı büyük katkılardan dolayı TBMM Onur Ödülünü de aldı.

Lakabı "Hocabey" olan ancak adı hep YÖK ile yan yana giden Prof. Dr. İhsan Doğramacı için eleştiriler de yoğun olarak yapıldı. Özellikle 12 Eylül askeri darbesini yapanlarla işbirliği yaptığı, sol düşünceli olarak bilinen, aralarında İdris Küçükömer, Bülent Tanör, Taner Timur, Murat Belge, Haluk Gerger, Korkut Boratav, Baskın Oran, Yücel Sayman, Yalçın Küçük, Gençay Gürsoy, Mete Tunçay gibi isimlerin de yer aldığı bazı hocaların üniversitelerden uzaklaştırılmasına neden olduğu ve tarihe 1402'likler olarak geçen olayda sorumluluğu bulunduğu, sakal-bıyık kontrolü yapılarak öğretim üyelerinin akademik kimliklerinin rencide edilmesinin sorumlusu olduğu düşüncesiyle eleştirildi ve halen de eleştirilmektedir.

Bunun yanı sıra hakkında söylenenler onu tanımamızda önemli birer belgedir:

- “Ben diyorum ki, Sayın İhsan Doğramacı, bu vakıf üniversiteleri yolunu açması sureti ile Türkiye'nin kalkınma, gelişme tarihinde hakikaten çok önemli bir hizmet yapmıştır. Belki bugünkü Türkiye'nin bu dünyayı da şaşırtan büyüme, gelişme hamlesinde ilk adım Bilkent Üniversitesi ile bu vakıf üniversitesi ile açılmıştır.”

Prof. Dr. Halil İnalçık, Bilkent Üniversitesi, Ankara

- “Gerçekçi bir açıdan bakarsak, bu üniversitenin yirmi sene de bu düzeye geleceğini ben şahsen tahayyül edemiyordum. Ama belli ki Hoca ediyordu. Ve de onun tecrübesi vardı; daha önce Hacettepe Üniversitesini kurmuştu. Yani, bu vizyon meselesi, azim meselesi ve de değer meselesi. Hoca,

mali imkânları iyi olan fakat hiçbir şeyi başarmak için sadece paranın yeterli olmadığını çok iyi bilen bir insan.”

Prof. Dr. İlker Baybars, Carnegie Mellon Üniversitesi, ABD

- “Çok azimli bir insan olarak Doğramacı, genellikle tartışma götürmeyen kesin kararlar alır ve bunları vakit kaybetmeden etkin bir biçimde hayata geçirir. Yumurtayı kırmandan omlet yapmak mümkün olmadığı gibi, onun bazı kararları da bazı meslektaşlarının keyfini kaçırmıştır. Ancak, gülü seven dikenine katlanır. Hepimiz bunu bilerek, her şeye rağmen onu çok sevdik.”

Gavin C. Arneil, Emekli Profesör, Glasgow Üniversitesi, İskoçya

- “İhsan Doğramacı, hem bir fikir adamı hem de bir eylem adamıdır. Yalnızca Türkiye'nin değil tüm dünyanın böyle insanlara ihtiyacı vardır. Bugün dünyayı en çok uğraştıran konulardan biri uygarlıklar arası anlamlı iletişim kurma sorunudur. Dr. Doğramacı, bu konuda da ön saflarda yer almaktadır. Çok yönlü düşünme ve muhakeme yeteneği, sağduyu, kararlılık: Bunların hepsi, herkeste kolay kolay bulunmayan mezzetlerdir. Dr. İhsan Doğramacı'nın konumunu ve imkânlarını gerçek değişimler yaratmak için kullanmış olmasından dolayı pek çok insan ona haklı olarak şükran duymaktadır.”

Mamdouh Gabr, Emekli Pediatri Profesörü, Kahire Üniversitesi, Mısır

- “Birleşmiş Milletler'in her ülkede bulunmasını arzu ettiği, gerçekten örnek bir dünya vatandaşısınız.”

Kofi Annan, Birleşmiş Milletler Eski Genel Sekreteri

Prof. Dr. İhsan Doğramacı, tedavi gördüğü Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nde 25 Şubat 2010 tarihinde vefat etti ve cenazesi 28 Şubat 2011 tarihinde düzenlenen Devlet Töreni ile Ankara'da Bilkent Doğramacızade Ali Paşa Camisi'nin bahçesindeki anıt mezara defnedildi.

Kaynaklar

- Akyol, M. (2010). Bir 'Güzel İnsan Simgesi' İhsan Doğramacı. *Bütün Dünya*, 2000, Nisan, 6-7.
- Bilkent News*, Cilt 16, Özel Sayı, 26 Şubat 2010.
- Ertuğ, C. (1996). Türkiye'de ve Dünyada İhsan Doğramacı olayı. İstanbul: Komat Matbaacılık.
- Haberal, M. (2010). Bizler İhsan Doğramacı'nın Hacettepe'sinde doğduk. *Bütün Dünya*, 2000, Nisan, 17-20.
- Halman, T. S. (2010). 25 Şubat 2010 Perşembe sabahı 10 dahi yaşamını yitirdi. *Bütün Dünya*, 2000, Nisan, 21-26.
- İhsan Doğramacı'nın hayatı. 1 Mart 2010 tarihinde <<http://www.bilkent.edu.tr/hocabey/hayat.html>> adresinde erişildi.
- Okyay, E. (2007). İhsan Doğramacı ve çağdaş üniversite (2. baskı). Ankara: Sevdâ Cenap And Müzik Vakfı Yayınları